

значительную роль играет иностранное происхождение. В работе приводятся аргументы, что не смотря на то, что царица по сути была иностранкой, в сознании общества она сумела укорениться в достаточной степени русской, страна при ней процветала. Что же касается Распутина, несмотря на то, что он был русским, никто не мог найти объяснения потерям страны в Первой мировой войне пока вину не возложили на Распутина в виду того, что он был иностранным шпионом и имел дурное влияние на царскую семью.

Ключевые слова: политическое очернительство, метод кейсов, репутация, имидж, социальная коммуникация.

УДК 321.015

А. О. Ткач, здобувач

Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна", Київ

КРИЗА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УРЯДІВ ДЖ. БУША ТА Б. ОБАМИ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Розглянуто особливості зовнішньої політики США щодо країн Латинської Америки; проаналізовано концептуальне забезпечення зовнішньої політики США, здійснено порівняльний аналіз зовнішньої політики щодо Латинської Америки, подано докладний аналіз впливу зовнішньополітичного курсу США, з'ясовано основні чинники формування нової зовнішньої політики США щодо Латинської Америки. Предметом аналізу є зовнішньополітична стратегія США як діяльність держави, що спрямована на залучення Латинської Америки до процесу формування вигідної моделі міжнародних відносин й охоплює постанову довгочасних цілей і довгострокового планування з урахуванням співвідношення застосування у просторі і в часі необхідних ресурсів, як діяльність американської держави, що спрямована на визначення та досягнення довгострокових цілей у регіоні за допомогою відповідних засобів.

Ключові слова: Латинська Америка, зовнішня політика США, регіональна безпека, стратегія національної безпеки, трансформація.

Вступ. Аналіз еволюції латиноамериканської політики США є актуальними для вивчення закономірностей нової парадигми безпеки в латиноамериканському регіоні. Чимало явищ, що відбуваються нині в нашій країні, можуть бути зрозумілими лише за допомогою співставлення з процесами в інших державах, особливо в тих, які стикаються з проблемою забезпечення політичної стабільності, підвищення власного міжнародного авторитету і забезпечення зовнішньої безпеки, визначення основних параметрів економічного і соціального розвитку в перехідний період.

Дослідження концептуальних основ зовнішньої політики США у стані гострої системної кризи є актуальним. Незважаючи на зміну з приходом демократичної адміністрації Б. Обама підходів до розв'язання ключових зовнішньополітичних проблем, вивчення "імперської зовнішньої політики" Президента США є актуальним в довгостроковій перспективі. А. Шлезінгер у праці "Цикли американської історії" сформулював принцип "циклічності" зовнішньої політики США. Політика характеризувалася системною кризою ідеології зовнішньої політики, "імперським президентством", кризою еліт, феноменом клану Бушів. Ідеологія зовнішньої політики Дж. Буш-мол. мала "неоконсервативний" характер, послідовно змінила кілька етапів розвитку від "реалізму" через політику "крайнього неоконсерватизму" до прагматизму. Політика мала вплив на той набір інструментів і доктрин, якими США користувалися в країнах Латинської Америки.

Упродовж 2001–2009 рр. уряд Дж. Буш-мол. прийняв низку заходів, спрямованих на фактичний демонтаж системи міжнародного права і міжнародних інститутів, що склалися після Другої світової війни. Це призвело до наслідків у різних сферах: економічній, політичній, військовій.

Аналіз фундаментальних змін зовнішньої політики країни за Б. Обама допомагає зрозуміти причини і механізми зазначених процесів, а також розробити концепцію реагування на них з боку країн Латинської Америки.

Криза ідеології зовнішньої політики США виявила незначний рівень ефективності, нереалістичність односторонніх, "неоконсервативних" підходів до вирішення основних латиноамериканських проблем, наприклад, міжнародний тероризм і екстремізм, бідність, нерозповсюдження ядерної зброї і забезпечення безпеки окремих країн і регіонів. Спроби "експорту демократії", "будівництва держав", силового вирішення міжнародних конфліктів, "просування" американської стратегії призвели до

падіння рівня впливу США. Залишається невирішеним завдання подолання кризи американських політичних еліт. Зважаючи на це актуальність запропонованих підходів до вивчення моделей прийняття зовнішньополітичних рішень у США зберігається.

Еволюція латиноамериканської політики США досліджується в працях таких авторів як: З. Бжезинського, І. Валерстайна, Г. Моргентау, С. Хантінгтона; аналіз основних ідеологічних принципів формування політики США Дж. Буша-мол в працях А. Вейсмана, Дж. Д. Мура, А. Робертса; теорії "політичного реалізму" у відносинах із країнами Латинської Америки в працях Г. Моргентау, Г. Кіссінджера; теорії міжнародних відносин в працях С. Хантінгтона, К. Райса, А.В. Торкунова. Дослідження зазначеної проблематики відбувалося у працях вітчизняних учених: Н.М. Веселюк, М. В. Засядько, Є.Є. Камінського, В.П. Кириченка, О.І. Ковальової, А.І. Кудряченка, Л.П. Неліної, М.М. Рижкова, І.А. Хижняка, О.В. Потехіна, С.В. Кононенко, С.В. Толстова, О.В. Сушка, М.М. Храмова та ін.

Метою статті є розкриття еволюції концептуальних засад, практичної політики США та латиноамериканських держав щодо забезпечення національних інтересів.

Особливостями в міжнародних відносинах країн Латинської Америки і Карибського басейну за перше десятиліття ХХІ ст. стали: падіння престижу і впливу США в регіоні; розвиток латиноамериканських та карибських інституційних структур і схем регіональної взаємодії; починаючи приблизно з 2005 р., економічне зростання ведучих латиноамериканських держав на чолі з Бразилією. Це свідчило про посилення їх міжнародного економічного і політичного значення. На цьому тлі поширювалися відносини країн ЛАКБ за межами регіону [1, с. 11].

Падіння престижу і впливу США стало результатом тривалого втручання Сполучених Штатів у внутрішні справи країн ЛАКБ, ігнорування ними їхніх законних інтересів, спроб нав'язування їм своєї моделі економічного, політичного і культурного розвитку, пошуку багатьма з них власної економічної моделі з визначальною участю держави у врегулюванні соціальних проблем. Фактором, що зменшив можливість США оперативно втручатися в справи своїх сусідів, стало економічне зростання країн Південно-Східної Азії, насамперед Китаю, що забезпечило практично всім країнам ЛАКБ можливість взаємодії на альтернативних ринках.

Подіями, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. визначили початок кінця епохи "сфери впливу" Вашингтона, стали осуд переважною більшістю країн ЛАКБ військової акції США і НАТО в Югославії, відмова ведучих держав регіону підтримати вторгнення військ США в Ірак у 2003 р. і провал планів США зі створення "Всеамериканської зони вільної торгівлі" (АЛКА) у 2005 р. На цьому тлі цілком органічною стала поява в регіоні "лівих" урядів антиамериканської орієнтації ("боліваріанських") на чолі з венесуельським. Внаслідок цього відбулася фрагментація латиноамериканського курсу США, що намагався знайти підтримку серед деяких урядів, які підтримували "панамериканську ідею" [2, с. 438].

Провал спроби США сформувати під своєю егідою міцну антитерористичну коаліцію позначився практично відразу ж після терактів 11 вересня 2001 р., незважаючи на те, що всі латиноамериканські країни (у т. ч. Венесуела і Куба) висловили Вашингтону свої співчуття у зв'язку із цими подіями. На засіданні Консультативної наради міністрів закордонних справ ОАД з ініціативи Бразилії було вирішено "реанімувати" Міжамериканський договір про взаємну допомогу (Пакт Ріо-де-Жанейро) у редакції 1947 р.

На тій же нараді було ухвалено рішення про створення спеціальної комісії ОАД для розробки міжамериканської антитерористичної конвенції. Латиноамериканські держави (Чилі, Бразилія, Мексика, Аргентина) висловили надію, що визначення поняття "тероризм" у міжамериканській конвенції допоможе потім міжнародному співтовариству виробити відповідне визначення в межах ООН. Однак буквально вже наступного дня після початку роботи комісії Держдепартамент заявив про небажання США брати участь у виробленні такого визначення. Міжамериканська антитерористична конвенція як Бриджтаунська конвенція (2002) була прийнята без визначення про генезис і характер цього явища, його зв'язку з конкретними проблемами регіону [3, с. 56].

Можливість розширювального трактування поняття "тероризм" у міжамериканській конвенції зміцнила підозри деяких країн ЛАКБ щодо можливості втручання США під приводом боротьби з тероризмом у їхні внутрішні справи. Це стосувалося тих "уразливих" точок на карті Латинської Америки, де ситуація не повністю контролювалася урядами відповідних країн. Наприклад, район "потрійного кордону" між Аргентиною, Бразилією і Парагваєм поблизу від м. Фос-де-Ігуасу) або стратегічно важливих для інтересів США ареалів, наприклад, зона Панамського каналу, бурові установки в Карибському морі, район американо-мексиканського кордону. У найбільших країнах регіону поступово зростає рівень побоювання за суверенітет за свої природні багатства. Наприклад, великі райони лісового масиву Амазонії, район "потрійного кордону" між Бразилією, Венесуелою і Колумбією на північному заході Бразилії. Внаслідок цього, в перше десятиліття ХХІ ст. з'явилися доктрини і концепції безпеки, наприклад у Перу у 2005 р., Бразилії у 2008 р., зростали військові бюджети ведучих країн регіону.

У війні з "новим тероризмом" уряди США спиралися на силові підходи, порушували принципи суверенітету і невтручання у внутрішні справи, які є традиційними пріоритетами в латиноамериканських країнах. Очікувалося лише технічне співробітництво, яке не стосувалося глибинних шарів проблеми. Проте існуючі в Латинській Америці доктрини і концепції безпеки трактували міжнародний тероризм і пов'язані з ним проблеми наркотрафіку та злочинності як комплексні і довгострокові явища. Розбіжності в базисних підходах доктрини міжамериканської безпеки "двох Америк" до поняття "регіональна

безпека" не сприяли виробленню ними загальної стратегії щодо нових загроз безпеки на початку нового сторіччя. У країнах Латинської Америки до наукового обігу уведено поняття "мультиплікативна безпека" [4, с. 56].

Ініціатива створення "Всеамериканської зони вільної торгівлі", в іспаномовній абревіатурі – АЛКА, була висунута Дж. Бушем-старшим. Вона активно пропагувалася президентами Б. Клінтоном, Дж. Бушем-молодшим. Вона перекреслила надії США відновити в новому столітті ідею "панамериканської солідарності і співпраці". Ідея об'єднати до 2005 р. у рамках єдиної зони вільної торгівлі (ЗВТ) 34 країни Західної півкулі (крім Куби), "від Аляски до Вогненної Землі", наштовхнулася на небажання латиноамериканців жертвувати власними інтересами в обмін на розмиті обіцянки Вашингтона, на неготовність США втілити в реальність намічені ними ж самими контури єдиного економічного простору. Блок НАФТА, усупереч наміру США, так і не відбувся як центр, навколо якого мала формуватися єдина ЗВТ країн Західної півкулі, залишившись "північноамериканським проектом". Інтеграційна стратегія на півдні континенту змушувала задуматися про висування Бразилії як нової доцентрової сили в масштабах усієї Південної Америки.

Провал ідеї АЛКА виявився підтвердженням втрати Сполученими Штатами перспективного бачення нових процесів, що перебігали в постбіполярному світі, наслідком необґрунтованої впевненості у впливі єдиної наддержави. Упевненість позначилася на діяльності урядів США на Близькому і Середньому Сході, в Афганістані, Іраку. Наслідком став неприкритий латиноамериканський напрям зовнішньої політики.

Особливою напруженістю в цей період вирізнялися американо-бразильські торгово-економічні відносини, які сконцентрували масу проблем, що нагромадилися між двома Америками в торговельно-економічній і фінансовій сферах.

Очолюючи з листопада 2002 р. переговорний процес зі створення АЛКА, США і Бразилія так і не змогли виробити до кінця 2005 р. такий договір, що влаштовував би всіх потенційних учасників. Неврегульовані проблеми у відносинах двох найбільших країн і двох найбільших економік Західної півкулі унеможливили об'єднання ринків Півночі і Півдня Американського континенту.

Бразилія, як й інші держави – члени МЕРКОСУР, виступала проти субсидування США свого сільського господарства, тарифних і нетарифних обмежень на продукцію (квотування, норми, обвинувачення в "екологічному" або "соціальному" демпінгу). Залишалися неурегульованими питання патентної політики, державного замовлення, забезпечення соціальних прав. Високий мита на бразильський етанол на ринку США унеможливили створення між двома країнами "етанолового альянсу", обмеживши перспективи співпраці США і Бразилії у сфері "нетрадиційної" енергетики [5, с. 361].

У 2009 р. Бразилія займала перше місце у світі за експортом етанолу, пального, виробленого з органічних матеріалів, а США – з його виробництва. Однак бразильський етанол за переробки маніюки і цукрового очерету був дешевшим. Це підвищувало його конкурентоспроможність на світових ринках.

Після проекту АЛКА США погодилися на угоди про ЗВТ з окремими державами регіону, а саме із Чилі, Колумбією, Перу, державами Центральної Америки і Домініканською Республікою.

Чилі з усіх держав Південної Америки має найрозгалуженішу мережу угод про ЗВТ, що охоплює 23 держави Північної і Південної Америки, Європи й Азії.

Зростання рівня товарообігу країн Тихоокеанського узбережжя – Чилі і Перу з країнами АТР, насамперед із

Китаєм, почало поступово перетворювати ринок США "в один серед інших". Це знижувало можливість впливу США на ситуацію в південноамериканських країнах. Знаменною подією 2010 р. став вихід КНР на перше місце з товарообігу Бразилії.

Сполучені Штати не змогли протиставити конструктивні рішення процесу "лівого повороту", що поступово охоплював латиноамериканські країни.

З часу перемоги на президентських виборах у Венесуелі харизматичного полковника Уго Чавеса (1998) уряди "лівої" орієнтації, але з різним ступенем радикальності, почали приходити до влади у Бразилії (2002), Аргентині (2003), Уругваї (2005), Чилі (2006), Болівії (2005), Еквадорі (2006), Нікарагуа (2006), Гондурасі (2007), Парагваї (2009) Свідченням розгубленості Держдепартаменту в цьому питанні стали, наприклад, кількаразові звертання США до президента Бразилії Луїса Інасіо Луле да Сілва із проханням "вплинути" на антиамериканську риторику представників радикального крила "лівого повороту". Процес цього "повороту" був продиктований зростанням рівня національної самосвідомості народів Латинської Америки, результатом їхнього розчарування у проекті АЛБА, у неоліберальній моделі розвитку урядів майже всіх країн регіону на початку 1990-х рр.

Глобальна економічна криза наприкінці 2008 р., ще чіткіше визначила пороки застосування "транснаціональної" моделі необмеженого лібералізму до латиноамериканської конкретики. Сильніше вона вдарила по тих країнах, що були найтісніше пов'язані з ринком США (Мексика в межах НАФТА), зачепивши лише дотично ті, які вчасно скорегували принципи економічного лібералізму, доповнивши їх елементами державного регулювання (Бразилія, Чилі). Криза негативно позначилася на країнах, що односторонньо залежали від експорту вуглекисної сировини (Венесуела). Це зменшило потенціал їхнього впливу на внутрішнє і зовнішнє середовище, "початок кінця" "лівого повороту" через поразку лівих сил на виборах у Панамі – 2009 р., у Чилі – 2010 р., скинення "лівого" президента М. Селайя в Гондурасі – 2009 р., спроба скинення президента К. Корреа в Еквадорі – 2010 р., втрату У. Чавесом майже мільйона виборців на парламентських виборах у Венесуелі в лютому 2010 р. [6, с. 89].

Заходи США в той період можна було б вважати стереотипними, за винятком, мабуть, лише одного: своєрідного "напіввизнання" ними нової регіональної відповідальності Бразилії. Уряд США як і раніше визначав пріоритети у відносинах із привілейованими союзниками, наприклад, Колумбією і демонстрацію грубої сили через посилення військової присутності, відтворення 4-го флоту для операцій у Південній Атлантиці. Однак у нових історичних умовах ці заходи виявилися неефективними та небезпечними. На той час не були розв'язані питання у відносинах із країнами цього регіону, наприклад, проблема незаконної міграції з Мексики, країн Центральної Америки і Карибського субрегіону, боротьба з наркотиками на ринку США, що надходили з Мексики, Колумбії, Болівії і Перу, затягування ратифікації угоди про створення ЗВТ із Колумбією.

Пріоритетом зовнішньої політики адміністрації Б. Обама можна вважати взаємодію з міжнародними організаціями замість їх маргіналізації, як це часом здійснювала адміністрація Дж. Буша-молодшого, ухвалюючи рішення з безпеки на власний розсуд. Разом із тим, Б. Обама розглядає перспективу входження ЛАКБ у міжнародні альянси із західними державами на засадах організації "колективної відсічі" спільним загрозам. У такій постановці питання бачиться певна перспектива

для прогнозування американської офіційної реакції на кризові події у відносинах. Президент Б. Обама проголосив оновлення змісту американської активності. Центральним компонентом його стратегії є світовий порядок через налагодження відносин між існуючими найвпливовішими державами і тими з них, що формуються в такій ролі, зокрема, "перезавантаженню" відносин із ЛАКБ при цьому відведено вирішальну роль. Б. Обама поділяв принципову позицію ЛАКБ про формування багатополлярної системи міжнародних відносин, у тому числі через відмову Білого дому від одноплюсного домінування та вважає за доцільне сприяти колективному управлінню транснаціональними проблемами, завдяки чому можна було б узгодити динаміку формування нових стратегій зі збереженням стабільності міжнародних відносин. Незаперечним фактором позиціонування США можна визначити перехід до реалізації ідеї американських фахівців про перенесення фінансово-економічного і мілітарного навантаження на інші держави задля здійснення безпекових рішень глобального і регіонального характеру. Складовою доктрини Б. Обама є пов'язування принципів суверенітету і відповідальності органів державної влади всіх учасників міжнародного співтовариства націй з дотриманням існуючих правил і договірних умов. Підхід Б. Обама стосується недопущення можливого переростання нинішніх кризових явищ у серйозні конфлікти, щоб перерозподілити з іншими державами фінансовий, технічний, військовий та інші глобальні виклики США. Елементом позиціонування адміністрації США є відмова від активних складових сприяння демократії та правам людини в інших країнах, зважаючи на сприйняття ідеї про наявність різних національних форм забезпечення демократичного розвитку. Цим підхід президента відрізняється від американської традиції. Підтверджується стратегія США за принципом ООН "демократію не можна нав'язати". Існує певний рівень спадковості та наступництва у сфері зовнішньої і безпекової політики: системні обмеження і стримування. Основною лінією зовнішньої політики Дж. Буша-молодшого і Б. Обама була підтримка і збереження інтересів США в регіоні. Б. Обама не вдалося повністю відійти від анонсованої політики односторонніх дій. Існує більше відмінностей між першим і другим терміном виконання обов'язків Дж. Буша-молодшого й адміністрацією Б. Обама 2009–2015 рр.

Таким чином, головною зміною в зовнішній політиці США є новий підхід адміністрації Б. Обама до ЛАКБ, оскільки відносини в межах взаємовигідної співпраці стають прагматичними з огляду на наявність спільних інтересів щодо вирішення глобальних проблем. Насамперед це стосується скорочення зброї масового ураження, появи нових спільних інтересів як у Європі, так й у світі, започаткування відносин партнерства в умовах вільної торгівлі США та ЛАКБ у таких сферах, як інвестиції та енергетика. На переконання Б. Обама глобальне партнерство лише зміцніє, якщо Бразилія відіграватиме у світі роль провідної держави. Вважаємо, що такі наміри Б. Обама були лише зовнішньою рефлексією, тому що на нього впливали структурні стримуючі чинники, найближче оточення. Послаблення позицій США порівняно з роками правління Дж. Буша і Б. Клінтона стримували Б. Обаму від активнішої міжнародної взаємодії: Б. Обама не зміг вийти за межі усталеної зовнішньополітичної доктрини США, яка унеможлиблює залежність від рішень багатосторонніх організацій у разі їх невідповідності національним інтересам США. Оскільки американська еліта усвідомила безперспективність

"неоконсервативних" доктрин, а нових концепцій запропоновано не було, це призвело до "вакууму ідеології".

Список використаних джерел / References:

1. Ortega P. Militarismo en América Latina [Electronic source] / P. Ortega, J.S. Gómez en // Cuadern per a la Solidaritat". – Barcelona, 2010. – № 39: Justicia i Pau. – Access mode : [http://www. Cent re delas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf](http://www.Cent re delas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf) [Abril]. – Actualiz ación sitio web 30 abril 2011.
2. Palazuelos E. Exportaciones de energía y capacidad de integración regional de América Latina / E. Palazuelos // El petróleo y el gas en la geoestrategia mundial / E. Palazuelos (dir.), Ediciones Akal. – Madrid, 2008. – P. 409–438.
3. Páramo P. Honduras y la mala hora de América Latina / P. Páramo // Nueva Sociedad. – 2010. – № 226. – P. 115–124.

4. Omar V. Balance y desafíos de las izquierdas continentales / V. Omar // Nueva Sociedad. – 2011. – № 234. – P. 46–59.
5. Romano S.M. Democracia liberal y seguridad nacional en el gobierno estadounidense: continuidades y rupturas / S.M. Romano // Estados Unidos: la crisis sistémica y las nuevas condiciones de legitimación / M.A. Gandasegui (Hijo), D. Castillo (compiladores). – Clacso y Siglo XXI Editores, México. – 2010. – P. 360–384.
6. Romero C.A. Las secuelas regionales de la crisis en Honduras / C.A. Romero // Nueva Sociedad. – 2010. – № 226. – P. 85–99.
7. Serbin A. América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa? / A. Serbin // Nueva Sociedad. – 2009. – № 219. – P. 145–156.
8. Tokatlian J.G. Una tentación imperial que aún no ha cedido [Electronic source] / J.G. Tokatlian. – 2010. – Access mode : http://www.clarin.com/mundo/tentacion-imperial-cedido_0_381561947.html. – [Agosto 2011] Actualización sitio web 25 septiembre de 2011.

Надійшла до редколегії 15.01.17

A. O.Ткач, соискатель

Открытый международный университет развития человека "Украина"

КРИЗИС ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ В ПЕРИОД ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРАВИТЕЛЬСТВ ДЖ. БУША И Б. ОБАМИ В СТРАНАХ ЛАТИНСКОЙ АМЕРИКИ

Рассматриваются особенности внешней политики США в Латинской Америке; концептуальное обеспечение внешней политики США, осуществлен сравнительный анализ внешней политики относительно Латинской Америки, проанализированы основные факторы формирования новой внешней политики США.

Ключевые слова: Латинская Америка, внешняя политика США, региональная безопасность, стратегия национальной безопасности, демократическая трансформация.

A. Tkach, Postgraduate (в роздрукованому варіанті PhD student)
Open International University of Human Development "Ukraine"

CRISIS OF FOREIGN POLICY OF G. BUSH AND B. OBAMA IN LATIN AMERICA

In the article features of foreign policy of the USA of relatively Latin America are examined in the article; the conceptual providing of foreign policy is analysed the USA, the comparative analysis of foreign policy of administrations of presidents of relatively Latin America is carried out, the detailed analysis of influence of foreign-policy course of the USA is presented, the basic factors of forming of new foreign policy the USA of relatively Latin America are found out. The article of analysis is includes resolution of long duration aims and corporate strategic planning taking into account correlation of application in space and in time of necessary resources, as activity of the American state that is sent to determination and achievement of long-term aims in a region by means of corresponding facilities. Tracing the events in the western hemisphere at the beginning of the XXI century, it is possible to draw some conclusions. The situation in the region has changed substantially even compared to the 90 years of the last century. Almost simultaneously, the coming to power by democratic means the left orientated presidents in most of Latin America has become an unpleasant surprise for the United States. Most researchers explain this fact by the weakening of the United States in its "backyard", as has long been considered Latin America, due to the fact that of "cold war" end on the planet, all the US efforts directed at establishing its hegemony in globally. This advantage was used by Latin American countries to defend its political and economic independence from powerful northern neighbor.

Keywords: foreign policy of the USA, Latin America, "restart" of relations, international system, international safety, strategy of national safety, democracy.

УДК 340.12

О. І. Ткач, д-р політ. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто основні засади правового регулювання процесів створення та функціонування інститутів громадянського суспільства. Особливу увагу приділено питанню правового регулювання таких інститутів, як політичні партії, громадські організації, професійні спілки тощо. Здійснено комплексну наукову розробку єдиних правових засад діяльності інститутів громадянського суспільства. Розкрито основні підходи, представлені в науці, до визначення громадянського суспільства, встановлено структуру громадянського суспільства і вироблено єдині критерії, яким має відповідати інститут громадянського суспільства. Проведено класифікацію інститутів громадянського суспільства, яку покладено в основу визначення специфіки правового регулювання їх діяльності.

Ключові слова: громадянське суспільство, структура громадянського суспільства, принципи громадянського суспільства, інститут громадянського суспільства, формалізовані інститути громадянського суспільства, неформалізовані інститути громадянського суспільства, громадянська активність, корпоративні норми.

Формування та розвиток демократичної, правової держави в Україні може відбуватися винятково в умовах розвиненого громадянського суспільства. Громадянське суспільство, як одне із ключових понять політології, філософії, соціології, його інституційний вияв у наукових дослідженнях стає поряд із такими категоріями, як демократія і правова держава.

Актуальність визначення статусу та правових засад діяльності волонтерського руху як політичного інституту громадянського суспільства обумовлена цілою низкою причин, головною з яких є підвищення ролі громадян та їх добровільних об'єднань в усіх сферах життєдіяльності людини: політичній, економічній, соціальній, духовній та правовій, оскільки це найпотужніша сила в секторі

громадянського суспільства, ефективна форма організації громадянського суспільства.

Світовий досвід розвитку демократії свідчить, що політичний режим, заснований на принципах народовладдя, не може бути сформований без належного функціонування інститутів громадянського суспільства, що є, в свою чергу, основою правової держави. Конституція України закріплює та гарантує право на об'єднання у різноманітні інститути громадянського суспільства – волонтерський рух як інститут громадянського суспільства, політичні партії, громадські організації, професійні спілки, релігійні організації тощо. Інститути громадянського суспільства все ще перебувають на стадії свого формування, а тому не можуть повною мірою здійснювати громад-

© Ткач О.І., 2017